

Foto: BARD87

Leefgebiedenbenadering is geen Haarlemmerolie!

Leidt de nieuwe leefgebiedenbenadering van minister Verburg tot meer mogelijkheden om soepel om te gaan met korenwolf en andere beschermde soorten bij bouwprojecten? Stefan Vreugdenhil van de Zoogdierverseniging waarschuwt voor naïef optimisme.

Ingezonden door: Stefan Vreugdenhil

Op 18 juni 2009 bracht het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een persbericht uit over de leefgebiedenbenadering als nieuwe strategie binnen het Nederlandse natuurbeleid. Het ministerie benadrukte daarbij – mijns inziens onterecht – dat dit nieuwe beleid er voor zal zorgen dat procedures sneller verlopen of zelfs niet meer nodig zijn. Verschillende kranten hebben hierover bericht met koppen als 'Korenwolf minder beschermd' (De Telegraaf, 18 juni 2009) en 'De hamster schuift nu op' (NRC.next, 24

juni 2009). De relatie die het ministerie legt met de praktische uitvoering van de Flora- en faunawet, die bij ruimtelijke ingrepen als een obstakel wordt ervaren, is echter onjuist. In Nederland bestaat het natuurbeleid uit twee sporen. Van oudsher is er het passieve spoor van de natuurwetgeving, dat zich er op richt soorten niet uit ons land te laten verdwijnen. Daarbij is de Flora- en faunawet, die in het hele land een aantal soorten beschermt, een belangrijk middel. Daarnaast is er het actieve spoor waarin, middels soortbescher-

mingsplannen, concrete beschermingsmaatregelen worden genomen om soorten te stimuleren. Maar toch gaan in ons land nog steeds kwetsbare soorten achteruit. Als aanvulling op het actieve spoor heeft het ministerie daarom de leefgebiedenbenadering in het leven geroepen. De leefgebiedenbenadering gaat uit van een pakket van maatregelen die tegelijkertijd meerdere soorten in een bepaald gebied daarvan laten profiteren. Een voorbeeld: vanuit een soortbeschermingsplan richt het beheer in een natuurgebied zich op de

noordse woelmuis. Met het nieuwe beleid worden ook maatregelen gefinancierd voor andere soorten die in een vergelijkbare biotoop voorkomen, zoals de waterspitsmuis, groene glazenmaker (libel) en groenknolorchis. Dit is een prima idee en bij een goede uitvoering zal de leefgebiedenbenadering zeker bijdragen aan het in stand houden van de biodiversiteit. Tot zover dus alleen maar lof.

Maar de in het persbericht gedane suggestie dat dankzij de leefgebiedenbenadering de problemen zoals door sommigen worden ondervonden bij de passieve soortenbescherming de wereld uit zijn, klopt niet. Als beschermde soorten worden bedreigd door werkzaamheden, moet voor die werkzaamheden toestemming worden verkregen van het ministerie van LNV in de vorm van een 'onthefing'. De grootste problemen die gemeentes, projectontwikkelaars, woningbouworganisaties, wegennbouwers en natuurbeheerders daarbij ervaren, zijn de trage procedures en de – in hun ogen – hoge mate van onvoorspelbaarheid van de uitkomst van die procedures. Een bottleneck daarbij is een gebrek aan voldoende gedetailleerde natuurgegevens om de mogelijke bedreiging aan te kunnen toetsen, waardoor het ministerie geregeld aanvullend veldonderzoek vraagt. Dat kan inderdaad flinke vertragingen en daarmee hoge kosten voor de initiatiefnemer opleveren. Dit probleem speelt relatief vaak bij vleermuizen, waaraan hun complexe en verborgen levenswijze in combinatie met het strikte beschermingsregime mede debet zijn. Het is zeker een mooie gedachte dat actieve natuurontwikkeling populaties op termijn zodanig zou kunnen laten toenemen dat het weghalen van een vleermuisverblijfplaats niet erg meer zou zijn voor die soort. Maar het is een utopie te veronderstellen dat vertragingen bij de uitvoering van de Flora- en faunawet door de leefgebiedenbenadering tot het verleden zouden gaan behoren. En al helemaal dat er mogelijk zelfs geen ontheffing van de Flora- en faunawet meer nodig zal zijn. Zo eenvoudig ligt het niet.

Zo zijn niet alle natuurwaarden voor elkaar inwisselbaar. Het persbericht noemt het geschikter maken van een fort voor vleermuizen als een oplossing voor sloopwerkzaamheden in een binnenstad. Het geschikter maken van het fort is op zich natuurlijk prijzenswaardig, maar als wisselgeld voor vleermuisverblijven in een flatgebouw of rijtjeshuis zal het helaas niet kunnen dienen. Immers, forten en woningen hebben verschillende kenmerken,

waardoor zij ieder aan andere vleermuissoorten huisvesting kunnen bieden. Ook vervullen zij andere functies binnen de levenscyclus van vleermuizen. Denk aan een winterverblijf van baardvleermuizen in een fort en een kraamverblijf van meervleermuizen in een rijtjeshuis. Bovendien is de afstand tussen compenserende verblijven en daarmee hun functionaliteit binnen een populatie ook van groot belang.

Verder verandert de leefgebiedenbenadering niets aan de wettelijke bescherming. De Europese Habitatrichtlijn en de daarop gebaseerde Flora- en faunawet blijven onverminderd van kracht, zodat voor het beschadigen of vernielen van een vaste verblijfplaats van beschermde soorten nog steeds een ontheffing nodig is. Voor de zoogdieren geldt dit niet alleen voor alle vleermuissoorten, maar ook voor onder andere boomarter, das, noordse woelmuis, waterspitsmuis, bever en otter. Om deze toestemming te krijgen blijft voor soorten waarvoor onvoldoende verspreidingsgegevens voorhanden zijn, nog steeds (vaak seizoensgebonden) onderzoek nodig. Dit laatste kost nu eenmaal tijd, zeker wanneer hier te weinig of te laat rekening mee wordt gehouden in het planproces, zoals nog vaak het geval is. Omdat de vraag naar onderzoek niet is veranderd, voorkomt de leefgebiedenbenadering de eventuele vertraging van sloop- en bouwprojecten dus niet.

Moet er dan niet worden ingezet op de leefgebiedenbenadering? Ja, zeker wel! Voor het ontwikkelen van robuuste populaties is het absoluut nodig om gerichte maatregelen te nemen waar de bedreigde en kwetsbare soorten van kunnen profiteren. Maar dit is niet de oplossing voor ondervonden problemen bij de uitvoering van de Flora- en faunawet, zoals het ministerie wel suggereert. Wat wel zou helpen bij het versnellen van Flora- en faunawetprocedures en het daarmee effectiever maken van deze wet, is het vergroten van kennis over beschermde soorten en het gebruik van die kennis bij ontheffingsaanvragen. Daarbij heeft onderzoek naar maatregelen die negatieve effecten van sloop- en bouwprojecten werkelijk voorkomen (mitigatie) of herstellend werken (compensatie) hoge prioriteit. Nu wordt, zeker bij vleermuizen, het wiel vaak opnieuw uitgevonden en worden maatregelen getroffen waarvan de werking twijfelachtig is. Bovendien wordt geregeld met de beste bedoelingen een in-steek gekozen die door het ministerie niet zonder meer wordt geaccepteerd. Zonder voor 'eenheidsworst' te willen pleiten, zou-

den kant-en-klare oplossingen zoals het inbouwen van vleermuisverblijfplaatsen in gebouwen, uitkomst kunnen bieden. De vleermuis kasten die momenteel op de markt zijn, zijn hiervoor overigens meestal niet geschikt, omdat juist de gebouwwonende vleermuissoorten niet in deze kasten hun jongen ter wereld brengen en er niet in overwinteren.

Ook de leefgebiedenbenadering zal van de uitkomsten van dergelijk onderzoek kunnen profiteren. Juist van zoogdieren is immers door onvoldoende monitoring de effectiviteit van maatregelen vaak nog moeilijk in te schatten. De beschikbaarheid en verspreiding van de juiste kennis maken het rekening houden met beschermde soorten gemakkelijker en daarmee minder kostbaar, waardoor de aanvraag voor een ontheffing sneller door het ministerie kan worden afgehandeld.

Een andere mogelijkheid biedt de op komst zijnde nieuwe natuurwetgeving, waarbij de Flora- en faunawet wordt samengevoegd met de Natuurbeschermingswet (die specifieke natuurgebieden beschermt) en de Boswet (die zorgt voor behoud van het oppervlakte bos). Hier heeft het ministerie de sleutel tot succes zelf in handen. Veel weerstand komt namelijk voort uit een negatieve houding op basis van incidenten, zoals de zeldzame hamster (korenwolf) die slechts bij één bedrijventerrein voor problemen heeft gezorgd, maar stelselmatig wordt genoemd als voorbeeld van wat er mis zou zijn.

Initiatiefnemers van bouwprojecten zouden juist moeten worden gestimuleerd om maatregelen ten gunste van beschermde soorten te nemen. Een goed voorbeeld daarvan is de recente promotie door het ministerie om zonder latere problemen ruimte te bieden aan beschermde soorten op tijdelijk braakliggende bouwterreinen ('tijdelijke natuur'). Nu is men daar vaak nog terughoudend in omdat deze welwillendheid zich tegen de initiatiefnemer kan keren. Het zou goed zijn als het ministerie van LNV bij het ontwikkelen van de nieuwe natuurwetgeving door meer van dit soort handreikingen de huidige weerstand zou ombuigen in een stimulans. Dit zal de problemen bij de Flora- en faunawet veel beter bestrijden dan door in dit verband zo sterk te hechten aan de leefgebiedenbenadering!

Stefan Vreugdenhil is projectleider Onderzoek, Advies & Bescherming bij de Zoogdierverseniging

stefan.vreugdenhil@zoogdierverseniging.nl